

yet, so that it is often impossible to visit a museum even during the (very inconvenient) opening hours. The buildings where the museums are housed are inadequately marked, and because of their limited funds, museums are only beginning to conduct their activities in a professional manner.

The Museum Documentation Centre, one of the most important world documentation centres in the field of museology, has developed a wide range of activities, but because of inadequate coordination among the museums the Centre's suggestions for mutual adjustment are not accepted easily.

The generally great differences in the way museums function are contrasted with one feature which all museums have in common: creaking floor-boards.

Institucija Smithsonian

Milena Vitković

Muzej primenjene umetnosti,
Beograd

Primljeno: 19. 12. 1986.

Institucija Smithsonian je samostalna državna organizacija i značajan istraživački centar čija je aktivnost usmerena na obrazovanje američke nacije kao i na pružanje stipendija za istraživanja u oblasti umetnosti, nauke i istorije. U okviru ovog najvećeg kompleksa na svetu postoji trinaest muzeja i Nacionalni zoološki vrt, sa ukupno sto miliona artefakata i primeraka. Institucija je osnovana 1846. godine uredbom koju je doneo kongres Sjedinjenih Američkih Država sredstvima koje je zaveštao Džeims Smitson (James Smithson), engleski naučnik koji nikada nije posjetio ovu zemlju. Prvu zgradu, poznatu pod imenom »zamak«, koja je za mnoge posetioce simbol čitave organizacije, projektovao je Džeims Renvik mlađi (James Renwick Jr.), a završena je 1855. godine u Vašingtonu. Danas je u njenim prostorijama administracija i Međunarodni centar za naučnike Woodrow Wilson, a u kripti je spomenik osnivaču Smitsonu kao i izložba njegovih ličnih predmeta. Sedam muzeja je locirano u delu grada koji se zove Nacional Mall, između spomenika Vašingtonu i Kapitola. Planirano je da se ove godine završi nova zgrada Centra za afričke, blisko-istočne i azijske kulture. Pet drugih muzeja i zoološki vrt nalaze se u drugim delovima grada a Muzej Cooper-Hewitt je u Njujorku. U organizaciju su uključene i tri zasebne celine koje

imaju samostalnu upravu, a to su Nacionalna umetnička galerija, Međunarodni centar za naučnike i Kulturni centar »Džon F. Kenedi«.

U svetu dobro poznata Freer Gallery of Art ima jednu od najznačajnijih kolekcija azijske umetnosti, uključujući predmete iz Kine, Japana, Koreje, Tibeta, Indije, Pakistana, Šri Lanke, Irana (Persije), Iraka i Turske. Tu se čuvaju i predmeti iz Egipta i Sirije, kao i grčki, aramejski i jermenski biblijski rukopisi i primerci ranohrišćanskog slikarstva. Od važnijih dela treba istaći kinesku bronzu, japanske panoe, islamsku kaligrafiju te budističku i hindu-skulpturu. U zbirci američke umetnosti kraja XIX. i početka XX. veka čuva se najveća nacionalna kolekcija slika, crteža i grafike umetnika Džeimsa MekNil Uistlera (James McNeil Whistler).

Nacionalni muzej američke istorije prikuplja, čuva i izlaže predmete koji prikazuju naučni, kulturni, politički i tehnološki razvoj zemlje. Edisonova sijalica, prvi Belov telefon, automobil marke »ford«, lični predmeti američkih predsednika i stari muzički instrumenti prikazuju razvoj elektrifikacije, istorijat medicine, razvoj štamparstva kao i mnoge druge oblasti društvenog progressa. Izložbeni su i novac i medalje, kompletni kostimi prvih dama SAD-a u ambijentalnim celinama na prirodnoj veličini, a prikazan je i uticaj koji su doseljenici iz raznih zemalja imali na američku kulturu.

U Nacionalnom prirodnjačkom muzeju prikupljeno je više od 81 milion uzoraka pa je tako ova muzejska kolekcija postala nepresušan izvor za proučavanje čoveka i njegove prirodne sredine. Na stalnoj postavci prikazani su počeci ljudske istorije kao i razvoj velikih svetskih kultura. Diorama sa scenom sahrane neandertalskog čoveka pomaže posetiocu da zamisli najraniju istoriju čovečanstva, a kulture Afrike, Azije, Pacifika kao i severne i južne Amerike predstavljene su dioramama sa scenama iz svakodnevnog života. Počeci zapadne civilizacije zastupljeni su kulturama Egipta, Mesopotamije, Grčke i Rima. U odeljku fizičke antropologije prikazano je poreklo čoveka, zatim bogatstvo i raznovrsnost živih bića na našoj planeti, kao i prirodne lepote koje nas okružuju.

Posetioци mogu da se obaveste o glečerima i životinjskom svetu ledenog doba, kao i da razgledaju

uzorke ptica, insekata, reptila, me teorita, žada i dragog kamenja, pa i skelet miša, ali nisu izostavljeni ni afrički slon i plavi kit.

Nacionalni muzej američke umetnosti ima kolekciju od 30 000 slika, skulptura i grafike poznatih, pretežno američkih umetnika od XVIII. veka do danas. Ova kolekcija, koja je nastala iz prve nacionalne umetničke zbirke, postala je centar za proučavanje i prezentaciju američke umetnosti. Tu se čuvaju dela poznatih slikara kao što su Gilbert Stjuart (Gilbert Stuart) iz XVIII. i Albert Rajder (Albert Pinkham Ryder) i Vinslou Homer (Winslow Homer) iz XIX. veka. Značajno mesto imaju i slike Džordža Katlina (George Catlin), od kojih je 445 naslikano na indijansku temu. Od savremenih umetnika srećemo Klajna, Raušenberga, Stila, Liptona i Kaldera. U evropskoj kolekciji nalaze se slike Rubensa, a postoji i azijska kolekcija, pa se povremeno tematskim izložbama i publikacijama omogućuje posetiocima da steknu uvid u čitavu kolekciju.

U istoj zgradi je i Nacionalna galerija portreta gde se publika upoznaje posredstvom portreta više od 700 značajnih ljudi i žena sa ličnostima koje su doprinele političkom, vojnom, naučnom i kulturnom razvoju Sjedinjenih Država. Izložba počinje radom Gilberta Stjuarta koji je portretisao Džordža i Martu Vašington (George i Martha Washington), delom koje se smatra najboljim američkim istorijskim portretom. Pored slika i skulptura, u kolekciji se čuvaju i grafike, crteži, siluete i fotografije, od dagerotipija do savremenih radova. Specijalne izložbe posvećene su određenim istorijskim događajima, ličnostima i portretistima. Istovremeno najraznovrsniji programi, materijali i usluge pružaju se školama i nastavnicima, grupnim posetama i publici uopšte posredstvom Sektora za obrazovanje.

Nacionalni muzej aeronautike i kosmonautike prikazuje razvoj tehnologije namjenjene avijaciji i kosmosu. Ovde su obeleženi svi važniji događaji u istoriji osvajanja kosmosa, od 1903. do danas, pa su pored ostalog izloženi i svemirski brodovi »Apolo-Sojuz« i »Vojažer«, a uzorak stene mesečevog tla može se čak i dodirnuti. Izloženi su baloni, sateliti i odela astronauta, a mogu se dobiti i najnovije informacije o solarnom sistemu. Specijalni filmovi o letenju, koji se pri-

kazuju na platnu velikih dimenzija u sali za projekcije, doprinose da ovo bude najposećeniji muzej na svetu.

U muzeju Hirshorn i vrtu skulptura, otvorenim 1974. godine, izložena je kolekcija savremene umetnosti koju je Instituciji poklonio Džosef Hirshorn (Joseph H. Hirshorn, 1899—1981). U novosagrađenoj zgradi cilindričnog oblika, pored koje se pruža prostrani vrt, izložene su slike i skulpture XIX. i XX. veka. Povremene izložbe prate najnovija događanja u savremenoj umetnosti, usmeravajući pažnju na pojedince ili grupe umetnika. Od osnivanja do danas kolekcija se povećala na više od 7000 eksponata, među kojima su skulpture Kaldera, Matisa, Mura i Rodena kao i slike Gorkog, de Kuniga, Rotka i Klajna. Stalna postavka je na drugom i trećem nivou, a u parteru se održavaju gostujuće izložbe.

Muzej umetnosti i industrije je druga zgrada po starini u okviru Institucije. Godine 1881. tu je održan svečani bal prilikom postavljanja predsednika Džeimsa Garfilda (James Garfield), a sada je tu stalna postavka **1876: Izložba povodom stogodišnjice**, gde je više od 25000 predmeta izloženo na način velike izložbe iz 1876. Izložbeni holovi obnovljeni su prema njihovom prvobitnom izgledu oživljavajući duh kasnog XIX. veka i viktorijanskog doba, pa je ovo istovremeno i do sada najveća kolekcija viktorijanske Amerike postavljena u originalnom enterijeru toga doba. Izloženi nameštaj, staklo, srebro, kostimi, alatlijeke i industrijski proizvodi — među kojima je i parna mašina i Baldwinova lokomotiva iz 1876. godine — predstavljaju najlepše primerke zanatstva od pre jednog veka kao i razvoj industrijske proizvodnje istog perioda. I vrt koji okružuje zgradu, u kojoj se nalazi i dečje Pozorište otkrića, uređen je prema običajima vrtlarstva XIX. veka.

Galerija Renwick, kao deo Nacionalnog muzeja američke umetnosti, priređuje povremene izložbe savremenih i istorijskih američkih umetničkih zanata, primenjene umetnosti i dizajna, kao i umetnost drugih kultura. Zgradu je 1859. godine projektovao arhitekta Džeims Renwick mlađi, ali je završena tek 1874. Kada je 1965. zapretila opasnost da zgrada bude srušena, predata je Smitsonianu sa ciljem da se pretvori u muzej što je i uči-

njeno 1972. godine. Glavne prostorijske obnovljene su i nameštene u duhu kasnog XIX. veka — foaje, »veliki salon« i monumentalno stepenište dočaravaju nam eleganciju minulih vremena.

Nacionalni muzej afričke umetnosti izlaže bogato umetničko nasleđe Afrike — tradicionalne skulpture, muzički instrumenti i tekstil. Muzej je osnovan 1964. godine a 1979. priključen je Smitsonianu. U kolekciji ima više od 8000 predmeta, oko 100 000 slajdova, fotosa i filmskih snimaka. Jedan deo stalne postavke posvećen je uticajima afričke umetnosti na savremenu umetnost.

U zoološkom vrtu više od 2500 životinja predstavlja oko 500 vrsta. Pored belog bengalskog tigra, afričkih i azijskih slonova, žirafa i majmuna tu su i gigantski medvedi koje je Kina poklonila Sjedinjenim Državama. Neobične životinjske vrste proučavaju se radi zaštite u prirodi, jer postoji opasnost da izumru.

U starom delu jugoistočnog područja Vašingtona, Anakosti, nalazi se muzej koji proučava istoriju i umetnost Afro-Amerikanaca. Ovde se prikupljaju informacije o raznim etničkim grupama, koje se čuvaju u pisanom ili zvučnom obliku.

Nacionalna umetnička galerija, koja radi pod rukovodstvom samostalnog upravnog odbora, ima jednu od najboljih svetskih kolekcija evropskog i američkog slikarstva, skulpture i grafike, od XIII. veka do danas. Izložena su vredna dela renesansnih italijanskih i holandskih majstora, francuskih impresionista i apstraktnih ekspresionista.

Muzej Cooper-Hewitt, nacionalni muzej dizajna, nalazi se u nekadašnjoj palati Endru Karnegija (Andrew Carnegie) u Njujorku i posvećen je proučavanju i izlaganju istorijskog i savremenog dizajna. Godine 1897. osnovale su ga sestre Hjuit (Hewitt) a 1968. priključen je Instituciji. U kolekciji se čuvaju predmeti primenjene umetnosti: crteži, grafike, nameštaj, radovi u metalu, staklu i drvetu, vez, tkani i štampani tekstil, čipke, zidni zastori i tapeti, a obuhvataju period od 3000 godina i predstavljaju stvaralaštvo raznih naroda.

Pored svog osnovnog zadatka — muzejska delatnost — Smitsonian je jedan od vodećih svetskih istraživačkih centara u oblasti prirodnih i društvenih nauka. Osim istraživanja koja se obavljaju u muzeji-

ma, omogućena su i specijalna istraživanja u Arhivima američke umetnosti (u Njujorku, Detroitu, Bostonu, San Francisku i Vašingtonu), u centru za konzervaciju te istraživanja u okviru zoološkog vrta (radi na očuvanju egzotičnih i ugroženih životinjskih vrsta), i u pomorskoj stanici na Floridi (vrši istraživanja pod rukovodstvom Nacionalnog prirodnjačkog muzeja). Postoji i Smitsonian astrofizička observatorija, Smitsonian istraživački centar životne sredine i Smitsonian istraživački centar za tropske krajeve u Panami.

Odgovornost za rukovođenje ovako velikom organizacijom data ju Upravnom odboru i Sekretaru organizacije. Sekretara postavlja Odbor, među čijim članovima su sudija Vrhovnog suda, potpredsednik vlade, tri člana Senata, tri člana Donjeg doma kongresa i devet predstavnika građanstva. Pored muzejskih izložbi organizuje se i interesantan program »živih izložbi« — deset dana tokom svakog leta za vreme Festivala američkog folklora muzičari i zanatlije iz raznih krajeva Amerike demonstriraju tradicionalne veštine umeća, a od oktobra do maja istaknuti umetnici održavaju besplatne koncerte u muzejima gde je ulaz takođe slobodan tokom čitave godine. Besplatna je i brošura o Instituciji, štampana na engleskom, francuskom, nemačkom, japanskom ili španskom jeziku, a na zahtev moguće je dobiti i besplatan vodič za invalide, za koje su obezbeđeni i specijalni ulazi u muzeje. Institucija ima i svoje članove koji redovno primaju časopis »Smithsonian«.

ABSTRACT

The Smithsonian Institution

M. Vitković

The Smithsonian research centre was founded in 1846 from a bequest by the English scientist James Smithson and an act of the United States Congress. The centre's activities are directed towards education and research in art, science and history. The Smithsonian contains thirteen museums and the National Zoological Gardens. The seat of this public organization is in Washington, and its affiliated institutions are the National Art Gallery, the International Scientists' Center, and the J. F. Kennedy Cultural Center.

The main function of the Smithsonian is museum activity, but it is also one of the leading world research centres in science and the humanities, providing funds for a number of scholarships.